

فصلنامه علمی-پژوهشی تحقیقات گیاهان دارویی و معطر ایران
جلد ۲۷، شماره ۳، صفحه ۴۴۹-۴۴۰ (۱۳۹۰)

بررسی اجزای تشکیل دهنده و اثرهای ضد میکروبی اسانس ده گونه اکالیپتوس بر روی *Escherichia coli* و *Micrococcus loteus*

بابک ترابی سگوند^{۱*} محمود نادری حاجی باقر کندی^۲ و لیلا صادق زاده^۳

- *- نویسنده مسئول، دکترای عمومی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی- درمانی تهران پست الکترونیک: b_torabi_s@yahoo.com
۲- کارشناس ارشد، بخش تحقیقات گیاهان دارویی و محصولات فرعی، مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور
۳- کارشناس، عضو باشگاه پژوهشگران جوان

تاریخ پذیرش: شهریور ۱۳۸۹

تاریخ اصلاح نهایی: شهریور ۱۳۸۹

تاریخ دریافت: اسفند ۱۳۸۸

چکیده

اسانس های موجود در گیاهان معطر یک دسته ارزشمند از ترکیب های طبیعی با خواص دارویی مختلف، از جمله خواص ضد میکروبی هستند. همچنین گونه های مختلفی از اکالیپتوس دارای اسانس هستند. در این تحقیق ضمن استخراج اسانس و شناسایی ترکیب های تشکیل دهنده اسانس ده گونه اکالیپتوس شامل: *E. microcarpa*, *Eucalyptus gilli*, *E. spathulata*, *E. salmonophloia*, *E. erythrocorys*, *E. salubris*, *E. gongylocarpa*, *E. loxophleba*, *E. kingesmillii* و *E. flocktoniae*، اثر ضد میکروبی این اسانس ها بر علیه دو سویه میکروبی (1330) *Escherichia coli* و *Micrococcus loteus* (1110) مورد مطالعه قرار گرفت. اسانس ها به روش تقطیر با آب از برگ های گونه های مختلف اکالیپتوس تهیه و ترکیب های تشکیل دهنده آنها با استفاده از دستگاه های گاز کروماتوگرافی (GC) و گاز کروماتوگراف کوپل شده با طیف سنج (GC/MS)، با محاسبه اندیس بازداری شناسایی شدند. اثر ضد میکروبی اسانس ها پس از رقیق کردن با دی متیل سولفوکساید با روش انتشار در آگار بررسی شد. نتایج نشان داد ترکیب اصلی و عمده همه اسانس ها ۸،۱-سینئول و آلفا-پینن بود. به طوری که بیشترین میزان ۸،۱-سینئول (۸۲/۱٪) در اسانس *E. kingesmillii* یافت شد و کمترین میزان این ترکیب (۵۹/۶) در اسانس *E. salubris* وجود داشت. همچنین اسانس کلیه گونه های مورد بررسی اثر بازدارندگی قوی بر روی باکتری های مورد استفاده داشتند. در حالی که هاله های عدم رشد تشکیل شده بر روی باکتری *Micrococcus loteus* بین ۱۰ تا ۴۹ میلی متر و بر روی *Escherichia coli* قطری بین ۱۰ تا ۲۲ میلی متر داشتند.

واژه های کلیدی: اکالیپتوس، اسانس، ۸،۱-سینئول، اثر ضد میکروبی، میکروکوکوس لوتوس، اشرشیا کلی.

مقدمه

وسیعی از آب و هوای کاملاً متفاوت با زادگاه خود رویش کرده و نشو و نما نمایند (Weiss, 1997؛ Coppen, 2000). موطن اصلی اکالیپتوس استرالیا است و از این قاره

اکالیپتوس ها از قدرت سازش پذیری بالایی نسبت به شرایط محیطی برخوردار هستند و می توانند در محدوده

استفاده بی‌رویه از آنتی‌بیوتیک‌ها و در نتیجه افزایش روزافزون مقاومت باکتریها به آنها، نیاز به ترکیب‌ها و داروهای جدید را بیش از پیش ضروری می‌سازد. برای تولید داروهای جدید، منابع مختلف به‌ویژه گیاهان، مورد توجه محققان می‌باشد.

تحقیقات نشان داده که ترکیب اصلی اسانس برگهای *E. gilli*، *E. congylocarpa*، *Eucalyptus microtheca* (جمع‌آوری شده از دزفول و شوشتر) ۸،۱-سینئول است (سفیدکن و همکاران، ۱۳۸۶؛ Jaimand et al., 2006). همچنین در اسانس برگهای *Eucalyptus microtheca* var. *Eucalyptus spatulata microtheca* F. Muell. *Eucalyptus torquata* و *Eucalyptus largiflorens* (جمع‌آوری شده از کاشان) نیز ۸،۱-سینئول جزء اصلی اسانس را تشکیل داده است (Sefidkon et al., 2007). آبروش و همکاران (۱۳۸۶) نیز ۸،۱-سینئول را به‌عنوان ترکیب عمده اسانس برگهای *Eucalyptus stricklandii* Maiden، *E. sargentii* Maiden، *E. brockwayii* Maiden، *E. kruseana* F. Muell و *E. largiflorens* F. Muell گزارش کرده‌اند. اسانس گونه‌های مختلف دیگری از اکالیپتوس نیز به‌طور عمده حاوی ۸،۱-سینئول گزارش شده‌اند (فتحی، ۱۳۸۷). جایمند و همکاران (۱۳۸۴) ترکیب اصلی اسانس *E. erythrocorys* و *E. stricklandii* از شمال خوزستان را به ترتیب ۷۲/۷٪ و ۸۰/۱٪-سینئول اعلام کردند. این ترکیب همچنین ۷۳/۳٪ اسانس *E. salubris* و ۷۵/۶٪ اسانس *E. congylocarpa* را در شمال خوزستان به خود اختصاص داده است (عصاره و همکاران، ۱۳۸۵).

به مناطق دیگر برده شده است (قهرمان، ۱۳۷۲). درختان اکالیپتوس بین عرض جغرافیایی ۴۵ درجه شمالی و ۴۵ درجه جنوبی قادر به ادامه حیات هستند. بنابراین شاید مهمترین عامل محدودکننده رشد، دمای پایین باشد. به همین دلیل در نواحی محدودی از استرالیا که بارش برف در آنجا زیاد است، اکالیپتوس رشد نمی‌کند (Weiss, 1997).

جنس اکالیپتوس در جهان شامل بیش از ۷۰۰ گونه است که از بین آنها حداقل ۵۰۰ گونه دارای اسانس هستند. از برگها و اسانس بسیاری از گونه‌های اکالیپتوس برای درمان التهابات دستگاه تنفسی مثل برونشیت یا خناق استفاده می‌شود (Wittman et al., Kaspar et al., 1994؛ Juergens et al., 2003؛ Mahlo, 1990؛ 1998).

برگها و یا اسانس برخی از گونه‌های اکالیپتوس برای درمان تب‌های خاص مثل تب ناشی از مالاریا و تیفوئید و درمان برخی التهابات پوستی مثل سوختگی زخم کاربرد دارند. همچنین عصاره آبی گونه‌های مختلف اکالیپتوس برای درمان سل، اسهال خونی باکتریایی، درد مفاصل و موارد مشابه در داروهای غربی و شرقی بکار می‌رود (Reynolds & Prasad, 1982).

اسانس اکالیپتوس و ترکیب اصلی آن یعنی ۸،۱-سینئول به‌طور وسیع در تهیه نرم‌کننده‌ها پمادها شربت‌های ضد سرفه، خمیر دندان و به‌عنوان طعم‌دهنده در سایر داروها مورد استفاده قرار می‌گیرد. همچنین به‌عنوان مواد معطرکننده در صابونها پودرها و مواد شوینده و به مقدار کم در عطرها بکار می‌رود. اسانس اکالیپتوس اثر آنتی‌اکسیدانی و ضدالتهاب هم دارد (Graftsman et al., 2000؛ Juergens et al., 2003).

E. erythrocorys, *E. salubris*, *E. gongylocarpa*,
E. flocktoniae و *E. spathulata*, *E. salmonophloia*
در اواسط بهمن ماه از ایستگاه تحقیقات باغ گیاهشناسی
فدک (دزفول) در استان خوزستان (یکی از محل‌های
کشت این گونه‌ها) جمع‌آوری گردید. گیاهان در سایه و
در دمای مناسب خشک شدند. سپس آنها را آسیاب کرده
(در حدود ۷۰-۵۰ گرم) و اسانس به روش تقطیر با آب،
استخراج گردید و توسط سولفات سدیم رطوبت‌زدایی
شده و تا زمان تزریق به دستگاه‌های GC و GC/MS
نگهداری شد. جهت تعیین رطوبت گیاه در زمان
اسانس‌گیری، مقدار ۵ گرم از گیاه در دمای ۵۰ درجه
سانتی‌گراد قرار گرفت و پس از رسیدن به وزن ثابت،
میزان رطوبت و درصد آن محاسبه شد.

ب- شناسایی ترکیب‌های تشکیل دهنده دستگاه GC

تزریق اسانس‌ها به دستگاه گاز کروماتوگراف (GC)
انجام شد. گاز کروماتوگراف مورد استفاده شیمادزو
(Shimadzu) مدل 9A مجهز به ستون DB-5 به طول
۳۰ متر و قطر ۰/۲۵ میلی‌متر که ضخامت لایه فاز ساکن
در آن ۰/۲۵ میکرومتر بود، استفاده شد. برنامه‌ریزی
حرارتی ستون از ۶۰ درجه سانتی‌گراد شروع شده و پس
از ۵ دقیقه توقف در همان دما، بتدریج با سرعت ۳ درجه
در دقیقه افزایش یافته تا به ۲۱۰ درجه سانتی‌گراد رسید.
دمای محفظه تزریق ۳۰۰ درجه سانتی‌گراد بود. دتکتور
مورد استفاده در دستگاه GC از نوع FID بوده و دمای آن
در ۲۷۰ درجه سانتی‌گراد تنظیم شد. از گاز هلیم به‌عنوان
گاز حامل استفاده شد که فشار ورودی آن به ستون برابر
۳ کیلوگرم بر سانتی‌متر مربع تنظیم شده بود.

تحقیقات زیادی در زمینه بررسی اثر ضد میکروبی
اسانس برخی از گونه‌های اکالیپتوس انجام شده است.
در بررسی انجام شده توسط Prabuseenivasan و
همکاران (۲۰۰۶) اثر ضد میکروبی اسانس اکالیپتوس همراه
با ۱۸ اسانس از گونه‌های دیگر گیاهی بر روی ۴ باکتری
گرم منفی و دو باکتری گرم مثبت بررسی شد. نتایج
نشان دهنده اثر متوسط ضد میکروبی اسانس اکالیپتوس بود و
باکتری باسیلوس سوبتیلیس بیشترین حساسیت را داشت.
بررسی اثر ضد میکروبی اسانس یک گونه اکالیپتوس
(حاوی ۶۳٪ ۸،۱-سینئول) بر روی کلبسیلا، سودوموناس
پروتئوس، اشرشیا کلی و استافیلوکوکوس ارئوس نشان
داد که حساسیت کلبسیلا و اشرشیا کلی بیش از سایر
گونه‌ها بود و حساسیت سودوموناس و پروتئوس از همه
گونه‌ها کمتر بود (Sherry et al., 2001).

تحقیقات دیگر نشان داده که کاربرد موضعی اسانس
اکالیپتوس در درمان عفونت‌های ایجاد شده توسط
استافیلوکوکوس ارئوس مقاوم به آنتی‌بیوتیک متی‌سیلین
مؤثر است (Kumar, 1988). همچنین کاربرد اسانس
اکالیپتوس در درمان عفونت‌های موضعی گزارش شده
است (Ahmad & Beg, 2001).
هدف از این تحقیق، تعیین ترکیب‌های تشکیل دهنده
اسانس ۱۰ گونه اکالیپتوس کاشته شده در ایستگاه
تحقیقات باغ گیاهشناسی فدک در دزفول و بررسی اثر
ضد میکروبی آنها بوده است.

مواد و روشها

الف- جمع‌آوری گیاه و استخراج اسانس

برگهای ۱۰ گونه اکالیپتوس شامل *Eucalyptus gilli*,
E. loxophleba, *E. kingesmillii*, *E. microcarpa*

دستگاه GC/MS

باکتریهای مورد مطالعه

در این مطالعه از دو سویه استاندارد باکتری گرم مثبت و گرم منفی به نامهای (*Micrococcus luteus* (1110) و (*Escherichia coli* (1330) استفاده شد. این دو سویه به شکل آمپولهای لیوفیلیزه از انستیتو پاستور تهیه گردید و همواره از کشت ۲۴ ساعته آن برای بررسی‌های میکروبی استفاده شد.

پس از یافتن مناسبترین برنامه‌ریزی حرارتی ستون در GC جهت دستیابی به بهترین جداسازی، اسانس‌های بدست آمده با دی‌کلرومتان رقیق شده و به دستگاه گاز کروماتوگراف متصل به طیف‌سنج جرمی (GC/MS) تزریق شده و طیف‌های جرمی و کروماتوگرام‌های مربوطه بدست آمد.

بررسی اثرهای ضد میکروبی

به منظور بررسی اثر ضد میکروبی، از روش انتشار در آگار (Disk diffusion method) استفاده شد. از کشت ۱۸ ساعته باکتریها مایه تلقیح با غلظت ۱ استاندارد مک فارلند معادل 3×10^8 cfu/ml در محیط کشت تریپتوکیس سوی برات (شرکت مرک) تهیه و ۵۰۰ میکرولیتر به سطح محیط کشت تریپتوکیس سوی آگار (شرکت مرک) تلقیح و با استفاده از سوآپ پنبه‌ای استریل به شکل یکنواخت در سطح محیط پخش شد. بر روی محیط کشت دیسک‌های بلانک با قطر ۶ میلی‌متر (شرکت پادتن طب) حاوی ۳۰ میکرولیتر از اسانس‌های مختلف رقیق شده توسط دی‌متیل سولفوکساید (DMSO) در غلظت‌های ۰/۱٪، ۰/۰۱٪ و ۰/۰۰۱٪ بر روی پلیت قرار گرفت. از دیسک بلانک حاوی ۳۰ میکرولیتر دی‌متیل سولفوکساید به‌عنوان شاهد منفی استفاده گردید. پس از ۲۴ ساعت گرمخانه‌گذاری در دمای ۳۷ درجه سانتی‌گراد قطر هاله‌های عدم رشد اندازه‌گیری شد. هر تست برای هر یک از باکتریها ۳ بار تکرار شد و متوسط ۳ بار تکرار بدست آمد.

گاز کروماتوگراف متصل به طیف‌سنج جرمی، واریان ۳۴۰۰ از نوع تله یونی بود که ستون آن (DB-5) به طول ۳۰ متر و قطر ۰/۲۵ میلی‌متر و ضخامت لایه فاز ساکن در آن ۰/۲۵ میکرومتر بود. برنامه‌ریزی حرارتی ستون شبیه به برنامه‌ریزی ستون در دستگاه GC بود، فقط دمای نهایی ستون تا ۲۵۰ درجه سانتی‌گراد بالا برده شد. دمای محفظه تزریق ۱۰ درجه بالاتر از دمای نهایی ستون (۲۶۰ درجه سانتی‌گراد) تنظیم شد و گاز حامل هلیوم با سرعت ۳۱/۵ سانتی‌متر بر ثانیه در طول ستون حرکت می‌کرد. زمان اسکن برابر یک ثانیه، انرژی یونیزاسیون ۷۰ الکترون ولت و ناحیه جرمی از ۴۰ تا ۳۴۰ بود.

پس از تهیه طیف‌های GC و GC/MS با استفاده از زمان بازداری، اندیس بازداری، مطالعه طیف‌های جرمی و مقایسه با ترکیب‌های استاندارد و استفاده از اطلاعات موجود در نرم‌افزار SATURN، ترکیب‌های تشکیل‌دهنده اسانس‌ها، مورد شناسایی کمی و کیفی قرار گرفت. برای محاسبه اندیس‌های بازداری از تزریق هیدروکربن‌های نرمال ۹ تا ۲۲ کربنه، در شرایط برنامه‌ریزی حرارتی ستون (مشابه با تزریق نمونه) استفاده شد.

جدول ۱- ترکیب‌های شناسایی شده در اسانس گونه‌های مختلف اکالیپتوس

ردیف	نام ترکیب	RI	<i>E. gillii</i> (%)	<i>E. flocktoniae</i> (%)	<i>E. loxophleba</i> (%)	<i>E. microcarpa</i> (%)	<i>E. spathulata</i> (%)	<i>E. salmonophloia</i> (%)	<i>E. kingsmilli</i> (%)	<i>E. salubris</i> (%)	<i>E. erythrocorys</i> (%)	<i>E. gongylocrapa</i> (%)
۱	α -thujene	۹۲۸	-	-	۰/۲	-	-	۰/۲	-	-	-	-
۲	α -pinene	۹۳۵	۱۱/۳	۱۶/۴	۲۵/۵	۱۰/۶	۱۰/۳	۱۶/۵	۱۱/۳	۱۶/۱	۱۰/۱	۹/۳
۳	β -pinene	۹۷۶	۰/۲	۰/۴	۱/۵	۰/۴	۰/۲	۰/۲	۰/۴	۰/۴	۰/۱	۰/۳
۴	α -phellandrene	۱۰۰۲	۰/۲	۰/۱	-	۰/۱	۰/۱	۰/۲	۰/۱	-	۰/۱	۰/۲
۵	p-cymene	۱۰۲۳	۱/۰	۰/۵	۰/۴	۱/۱	۰/۲	۳/۰	۰/۶	۰/۱	۲/۷	۱/۰
۶	1,8-cineole	۱۰۳۰	۸۱/۵	۷۴/۶	۶۱/۸	۷۵/۴	۶۸/۴	۶۴/۷	۸۲/۱	۵۹/۶	۷۷/۴	۷۹/۳
۷	γ -terpinene	۱۰۵۹	-	-	-	۰/۲	۰/۱	۰/۴	۰/۵	۰/۳	۰/۱	۰/۲
۸	Trans pinocarveol	۱۱۳۶	۳/۳	۳/۴	۲/۸	۱/۵	۱۰/۷	۴/۶	۱/۸	۴/۸	۱/۸	۳/۲
۹	pinocarvone	۱۱۶۰	۱/۱	۰/۸	۰/۶	۰/۵	۳/۷	۱/۵	۰/۵	۱/۶	۰/۵	۱/۰
۱۰	Terpinen-4-ol	۱۱۷۴	-	۰/۴	-	۰/۷	-	۱/۰	۰/۵	۰/۴	۰/۵	۰/۶
۱۱	α -terpineol	۱۱۸۶	-	۰/۴	-	۰/۷	۰/۱	۰/۶	۰/۱	۰/۴	۰/۴	۰/۲
۱۲	α -guaiene	۱۴۳۵	۰/۲	۰/۹	۰/۱	۰/۵	۱/۱	۰/۲	۰/۲	۱/۸	۰/۵	۰/۳
۱۳	spathulenol	۱۵۷۲	۰/۲	-	۰/۲	۱/۳	۰/۱	۲/۱	-	۲/۳	-	۰/۲
۱۴	globulol	۱۵۷۸	۰/۳	۰/۳	۲/۵	۱/۳	۱/۹	۰/۷	۰/۲	۵/۳	-	۰/۶
۱۵	viridiflorol	۱۵۸۵	-	-	۰/۳	-	۰/۲	-	-	۰/۴	-	۰/۱
۱۶	guaiol	۱۵۹۰	-	-	-	۰/۱	-	-	-	۰/۶	-	-
۱۷	γ -eudesmol	۱۶۲۷	۰/۱	-	-	-	-	-	-	۰/۳	-	-
	Total	-	۹۹/۴	۹۷/۹	۹۵/۹	۹۴/۴	۹۷/۰	۹۶/۰	۹۸/۳	۹۴/۷	۹۴/۳	۹۶/۵

نتایج

ترکیب‌های شناسایی شده در اسانس ده گونه اکالیپتوس در جدول ۱ آورده شده است. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود در اسانس *E. gongylocrapa* تعداد ۱۴ ترکیب شناسایی شد که ۹۶/۵٪ از اسانس را تشکیل می‌دادند. عمده‌ترین اجزای اسانس ۸،۱-سینئول (۷۹/۳٪) و آلفا-پینن (۹/۳٪) بودند. ترکیب‌های شناسایی شده در اسانس *E. erythrocorgs* یازده عدد بودند که ۹۴/۳٪ از این اسانس را تشکیل می‌دادند. ترکیب‌های اصلی این اسانس ۸،۱-سینئول (۷۷/۴٪) و آلفا-پینن (۱۰/۱٪) بودند. در اسانس *E. salubris* تعداد ۱۵ ترکیب شناسایی شد که ۹۴/۷٪ از اسانس را تشکیل می‌دادند. عمده‌ترین اجزای اسانس ۸،۱-سینئول (۵۹/۶٪) و آلفا-پینن (۱۶/۱٪) بودند. ترکیب‌های شناسایی شده در اسانس *E. kingsmilli* سیزده عدد بودند که ۹۸/۳٪ از کل اسانس را تشکیل می‌دادند. ترکیب‌های اصلی این اسانس ۸،۱-سینئول (۸۲/۱٪) و آلفا-پینن (۱۱/۳٪) بودند.

چهارده ترکیب در اسانس *E. salmonophloia* شناسایی شد که ۹۶٪ از اسانس را تشکیل می‌دادند. ۸،۱-سینئول (۶۴/۷٪) و آلفا-پینن (۱۶/۵٪) اجزای اصلی تشکیل‌دهنده این اسانس بودند. در اسانس *E. spathulata* تعداد سیزده ترکیب شناسایی شد که ۹۷٪ از اسانس را تشکیل می‌دادند. عمده‌ترین اجزای اسانس ۸،۱-سینئول (۶۸/۴٪) و آلفا-پینن (۱۰/۳٪) بودند. ترکیب‌های شناسایی شده در اسانس *E. microcarpa* چهارده عدد بودند که ۹۴/۴٪ از این اسانس را تشکیل می‌دادند. ترکیب‌های اصلی این اسانس ۸،۱-سینئول (۷۵/۴٪) و آلفا-پینن (۱۰/۶٪) بودند.

یازده ترکیب در اسانس *E. loxophleba* شناسایی شد که ۹۵/۹٪ از اسانس را تشکیل می‌دادند. ۸،۱-سینئول (۶۱/۸٪) و آلفا-پینن (۲۵/۵٪) اجزای اصلی تشکیل‌دهنده این اسانس بودند.

یازده ترکیب در اسانس *E. flocktoniae* شناسایی شد که ۹۷/۹٪ از اسانس را تشکیل می‌دادند. ۸،۱-سینئول (۷۴/۶٪) و آلفا-پینن (۱۶/۴٪) اجزای اصلی تشکیل‌دهنده این اسانس بودند. در اسانس *E. gilli* نیز یازده ترکیب شناسایی شد که ۹۹/۴٪ از اسانس را تشکیل می‌دادند. ۸،۱-سینئول (۸۱/۵٪) و آلفا-پینن (۱۱/۳٪) عمده‌ترین اجزای تشکیل‌دهنده این اسانس بودند.

اثر ضد میکروبی اسانس گونه‌های اکالیپتوس بر روی *Microccus loteus* در جدول ۲ و اثر ضد میکروبی اسانس گونه‌های مختلف اکالیپتوس بر روی *Escherichia coli* در جدول ۳ آورده شده است.

بحث

ترکیب‌های شناسایی شده در اسانس‌ها (جدول ۱) نشان می‌دهد که ترکیب‌های اصلی و عمده کلیه گونه‌های اکالیپتوس مورد بررسی ۸،۱-سینئول و آلفا-پینن هستند. بالاترین میزان ۸،۱-سینئول (۸۲/۱٪) در اسانس *E. kingsmilli* و کمترین میزان این ترکیب (۵۹/۶٪) در اسانس *E. salubris* مشاهده شد. پس از آن اسانس *E. gillii* با دارا بودن ۸۱/۵٪ ۸،۱-سینئول و *E. gongylocrapa* با میزان ۷۹/۳٪ ۸،۱-سینئول قرار داشتند. بالاترین مقدار آلفا-پینن (۲۵/۵٪) در اسانس *E. loxophleba* و کمترین مقدار آن (۹/۳٪) در اسانس *E. gongylocrapa* وجود داشت.

جدول ۲- اثر ضد میکروبی اسانس گونه‌های مختلف اکالیپتوس بر علیه باکتری *Microoccus loteus*

نام گونه گیاه	قطر هاله عدم رشد (mm) در غلظت‌های مختلف اسانس (%)		
	۰/۱	۰/۰۱	شاهد (دیسک بلانک)
<i>E. gongylocrapa</i>	۳۱	۲۸	۲۴
<i>E. erythrocorgs</i>	۲۰	۱۳	۱۲
<i>E. salubris</i>	۴۹	۳۸	۳۶
<i>E. kingsmilli</i>	۲۸	۲۷	۲۴
<i>E. salmonophloia</i>	۴۵	۴۰	۳۹
<i>E. spathulata</i>	۲۲	۲۱	۱۰
<i>E. microcarpa</i>	۳۵	۲۷	۲۵
<i>E. loxophleba</i>	۳۵	۳۱	۲۸
<i>E. flocktoniae</i>	۴۵	۳۰	۳۰
<i>E. gillii</i>	۳۰	۲۹	۲۹

جدول ۳- اثر ضد میکروبی اسانس گونه‌های مختلف اکالیپتوس بر علیه باکتری *Escherichia coli*

نام گونه گیاه	قطر هاله عدم رشد (mm) در غلظت‌های مختلف اسانس (%)		
	۰/۱	۰/۰۱	شاهد (دیسک بلانک)
<i>E. gongylocrapa</i>	۱۵	۱۴	۱۰
<i>E. erythrocorgs</i>	۱۵	۱۲	۱۲
<i>E. salubris</i>	۱۴	۱۰	۱۰
<i>E. kingsmilli</i>	۱۵	۱۵	۱۴
<i>E. salmonophloia</i>	۱۵	۱۵	۱۲
<i>E. spathulata</i>	۱۸	۱۸	۱۶
<i>E. microcarpa</i>	۲۰	۱۹	۱۹
<i>E. loxophleba</i>	۲۲	۲۰	۱۸
<i>E. flocktoniae</i>	۱۵	۱۵	۱۲
<i>E. gillii</i>	۱۵	۱۵	۱۵

به‌طور کلی قویترین اثر و بزرگترین قطر هاله عدم رشد (۴۹ mm) برای غلظت ۰/۱٪ از اسانس *E. salubris* مشاهده شد و کمترین اثر ضد میکروبی مربوط به اسانس *E. erythrocarys* دیده شد که قطر هاله عدم رشد آن در بالاترین غلظت اسانس (۰/۱٪) به میزان ۲۰ میلی‌متر و در

همان‌گونه که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود، اسانس کلیه گونه‌های مورد بررسی اثر بازدارندگی رشد را بر روی باکتری *Microoccus loteus* نشان دادند، اما این اثر در غلظت‌های مختلف و برای اسانس گونه‌های مختلف متفاوت بود.

رشد ۱۸ میلی‌متر) و پس از آن *E. spathulata* (با قطر هاله عدم رشد ۱۶ میلی‌متر) بود.

در اسانس *E. loxophelba* به‌عنوان مؤثرترین اسانس بر علیه *Escherichia coli* مقدار ۸،۱٪-۸،۱-سینثول وجود داشت که از میزان این ترکیب در برخی اسانس‌های دیگر کمتر است. ولی مقدار آلفا-پینن (۲۵/۵٪) و بتا-پینن (۱/۵٪) در این اسانس از همه اسانس‌های مورد مطالعه بالاتر است. به نظر می‌رسد آلفا-پینن بر روی *Escherichia coli* اثر قابل ملاحظه‌ای دارد. برخی از ترکیب‌های الکلی مثل گلوبولول نیز در این اسانس درصد بالاتری دارند.

کمترین اثر ضدباکتری در این رقت نیز مربوط به اسانس گونه‌های *E. gongylocarpa* و *E. salubris* است. این نتایج نشان می‌دهد که اثر ضد میکروبی اسانس‌ها نه تنها از ۸،۱-سینثول (Sivropoulou et al., 1997) بلکه از برخی ترکیب‌های دیگر موجود در اسانس مثل آلفا-پینن و برخی الکل‌های منوترپنی و سسکوئی‌ترپنی مثل ترپین-۴-ال، آلفا-تریپنول، اسپاتونول و گلوبولول نیز ناشی می‌شود. برخی تحقیقات دیگر نیز نشان داده که این ترکیب‌ها اثر ضد میکروبی دارند (Lee et al., 2008). آلفا-پینن بر روی *Staphylococcus epidermidis* و *propioni bacterium acnes* اثر بازدارندگی داشته است (Merrily et al., 2001).

منابع مورد استفاده

- آبروش، ز.، سفیدکن، ف. و عصاره، م.ح.، ۱۳۸۶. بررسی و تعیین ترکیب‌های شیمیایی پنج گونه اکالیپتوس مناطق گرمسیری ایران. تحقیقات گیاهان دارویی و معطر ایران، جلد ۲۳(۳): ۳۲۳-۳۳۰.
- جایمند، ک.، عصاره، م.ح.، رضایی، م.ب. و برازنده، م.م.، ۱۳۸۴. بررسی و تعیین ترکیب‌های شیمیایی اسانس برگ *Eucalyptus*

کمترین غلظت اسانس (۰/۰۰۱٪) برابر ۱۲ میلی‌متر بود. در بالاترین رقت از اسانس‌ها (۰/۰۰۱٪) اسانس *E. salmonophloia* بالاترین قطر هاله عدم رشد (۳۹ mm) را داشت و پس از آن به ترتیب *E. salubris* (با قطر هاله عدم رشد ۳۶ میلی‌متر)، *E. flocktoniae* و *E. gilli* (با قطر هاله عدم رشد ۳۰ و ۲۹ میلی‌متر) در مقام بعدی قرار داشتند. در این رقت، اسانس *E. spathulata* کمترین اثر ضد میکروبی (قطر هاله عدم رشد ۱۰ میلی‌متر) را نشان داد.

در اسانس *E. salubris* به‌عنوان مؤثرترین اسانس بر علیه *Micrococcus luteus* مقدار ۸،۱٪-۸،۱-سینثول وجود داشت که میزان این ترکیب در برخی اسانس‌های دیگر کمتر است. در عوض در این اسانس بجز ۴/۸٪ ترانس پینوکاروتول به‌عنوان یک ترکیب منوترپن الکلی، ۵/۳٪ گلوبولول و ۲/۳٪ اسپاتونول به‌عنوان ترکیب‌های سسکوئی‌ترین الکلی وجود دارد که در هیچ یک از اسانس‌های دیگر این میزان از دو ترکیب اخیر مشاهده نشد. همچنین مقدار آلفا-پینن در این اسانس نیز نسبت به بسیاری از اسانس‌های دیگر مورد مطالعه بالاتر است.

در جدول ۳ اثر ضد میکروبی اسانس گونه‌های مختلف اکالیپتوس بر روی *Escherichia coli* آورده شده است. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، به‌طور کلی قطر هاله‌های عدم رشد برای تمام اسانس‌ها روی این باکتری کمتر از *Micrococcus luteus* بود. مؤثرترین اسانس بر علیه این باکتری *E. loxophelba* بود که در غلظت ۰/۱٪ باعث قطر هاله عدم رشدی برابر با ۲۲ میلی‌متر و پس از آن بالاترین اثربخشی مربوط به *E. microteca* (با قطر هاله عدم رشد ۱۹ میلی‌متر) و بعد *E. loxophelba* (با قطر هاله عدم

- mit Cineol und Ambroxol. Atemw-Lungenkrkh, 20: 605-14.
- Kumar, A., 1988. Antibacterial properties of some *Eucalyptus* oils. Fitoterapia, 59: 141-144.
 - Lee, J.H., Yang, H.Y., Lee, H.S. and Hong, S.K., 2008. Chemical composition and Antimicrobial Activity of Essential oil from cones of pinus koroiensis. Journal of Microbiology and Biotechnology, 8(3): 497-502.
 - Mahlo, D.H., 1990. Obstruktive Atemwegserkrankungen. Mit Cineol die Lungenfunktionsparameter verbessern. Therapiewoche, 40: 3157-62
 - Merrily, A. kuhu, D.W., Ara, D. and Ara, H.D.M., 2001. Herbal Therapy & Supplements: A Scientific & Traditional Approach. Lippincott Williams & Wilkins, 430p.
 - Prabuseenivasan, S., Jaykumar, M. and Ignacimuthu, S., 2006. In vitro antibacterial activity of some plant essential oils. BMC Complementary and Alternative Medicine, 6(1): 39-44.
 - Reynolds, J.E.F. and Prasad A.B., 1982. Martindle. The Exta Pharmacopoeia. 28th ed., London, Pharmaceutical Press, 1017p.
 - Sefidkon, F., Assareh, M.H., Abravesh, Z. and Barazandeh, M.M., 2007. Chemical composition of the essential oils of four cultivated Eucalyptus species in Iran as medicinal plants (*E. microtheca*, *E. spatulata*, *E. largiflorense* and *E. trquata*). Iranian Journal of Pharmaceutical Research, 6(2): 135-140.
 - Sherry, E., Bocek, H. and Warnke, P.H., 2001. Tropical application of a new formulation of eucalyptus oil phytochemical clears methiciline resistant Staphylococcus aureus infection. American Journal of Infection Control, 29: 346-349.
 - Sivropoulou, A., Nikolaou, C., Papanikolaou, E., Kokkini, S., Lanaras, T. and Arsenakis, M., 1997. Antimicrobial, cytotoxic, and antiviral activities of *Salvia fructicosa* essential oil, Journal of Agriculral and Food Chemistry, 45(8): 3197-3201.
 - Weiss, E.A., 1997. Essential Oils Crops. CABI Publishing, Oxon, UK, 616p.
 - Wittman, M, Petro, W, Kaspar, P, Reptes, R. and Dethlesten, U., 1998. Zur Thrapie chronisch obstruktiver Atemwegser-Krankungen mit Sekretolytika. Doppelblinder, randomisierter Cross-over-Vergleich zwischen Cineol und Ambroxol. Atemw-Lungenkrkh, 24: 67-74.
 - *Eucalyptus erythrocorys* F. Muell. و *stricklandii* Maiden
تحقیقات گیاهان دارویی و معطر ایران، ۲۱(۴): ۴۵۲-۴۴۳.
 - سفیدکن، ف.، عصاره، م.ح.، آبروش، ز.، میرزا، م. و صالحه شوشتری، م.ح.، ۱۳۸۶. مقایسه بازده و اجزای اسانس پنج گونه اکالیپتوس سازگار شده در دو منطقه در جنوب ایران. تحقیقات گیاهان دارویی و معطر ایران، ۲۳(۱): ۳۹-۵۰.
 - فتحی، ا.، ۱۳۸۷. بررسی اثر روشهای مختلف خشک کردن و اسانس گیری بر کمیت و کیفیت اسانس چهار گونه اکالیپتوس. پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته علوم گیاهی، دانشگاه پیام نور.
 - قهرمان، ا.، ۱۳۷۲. کورموفیت های ایران (سیستماتیک گیاهی). جلد دوم، مرکز نشر دانشگاهی تهران، ۸۴۱ صفحه.
 - عصاره، م.ح.، جایمند، ک.، رضایی، م.ب. و برازنده، م.م.، ۱۳۸۵. بررسی و تعیین ترکیب های شیمیایی اسانس دو گونه اکالیپتوس *Eucalyptus salubris* F. و *Eucalyptus congyclocarpa* Maiden Muell. فصلنامه تحقیقات علوم گیاهی، ۱(۱): ۲۱-۱۷.
 - Ahmad, I. and Beg, A.Z., 2001. Antimicrobial and phytochemical studies on Indian medicinal plants against multi-drug resistant human pathogens. Journal of Ethnopharmacology, 74: 113-123.
 - Budavari, S., 1996. The Merck Index: An encyclopedia of chemicals, drugs, and biologicals, 12th ed. Whitehouse Station, Merck Co., 2564p.
 - Coppen, J.J.W., 2000. Eucalyptus; the Genus of Eucalyptus. Insence Magic Ltd., UK, 450p.
 - Grrafsmann, J., Hippeli, S., Dornisch, K., Rohnert, U., Beuscher, N. and Elstner, E.F., 2000. Antioxidant properties of essential oils. Possible explanations for their anti-inflammatory effects. Arzneim Forsch/Drug Research, 50:135-139.
 - Jaimand, K., Assareh, M.H. and Rezaee, M.B., 2006. Volatile oil constituents of leaves of *Eucalyptus gilli* Maiden and *E. microcarpa* Hook from Iran. Iranian Journal of Pharmaceutical Research, 1: 73-75.
 - Juergens, U.R., Dethlefsen, U., Steinkamp, G., Gillissen, A., Repges, R. and Vetter, H., 2003. Anti-inflammatory activity of 1,8-cineole (eucalyptol) in bronchial asthma: a double blind placebo-controlled trial. Respiratory Medicine, 97: 250-6.
 - Kaspar, P., Repges, R., Dethlefsen, U. and Petro, W., 1994. Sekretolytika im Vergleich. Anderung der Ziliarfrequenz und Lungen function nach Thrapie

Chemical composition and antimicrobial effects of essential oils of ten *Eucalyptus* species against *Micrococcus luteus* and *Escherichia coli*

B. Torabi Sagvand^{1*}, M. Naderi Hadji Bagher Kandi² and L. Sadeghzadeh³

1*- Coresponding author, Tehran University of Medical Science, Tehran, Iran, E-mail: b_torabi_s@yahoo.com

2-Research Institute of Forests and Rangelands, Tehran, Iran

3- Member of Young Researchers Club

Received: March 2010

Revised: September 2010

Accepted: : September 2010

Abstract

Essential oils in aromatic plants are one of the valuable classes of natural product with medicinal properties. Many species from the genus of *Eucalyptus* contain essential oils and these oils could be used because of their antimicrobial effects. In this research, the essential oils of ten *Eucalyptus* species were obtained by hydro-distillation and examined against *Escheichia coli* (1330) and *Micrococcus luteus* (1110). The *Eucalyptus* species were *Eucalyptus gilli*, *E. microcarpa*, *E. kingesmillii*, *E. loxophleba*, *E. gongylocarpa*, *E. salubris*, *E. erythrocorys*, *E. salmonophloia*, *E. spathulata* and *E. flocktoniae*. The essential oils were analyzed by capillary GC and GC/MS. Antimicrobial effects of essential oils were evaluated after dilution with dimethyl sulfoxide (DMSO) through agar diffusion method. The results showed that the main component of all essential oils was 1,8-cineole and α -pinene. The highest amount of 1,8-cineole (82.1%) was found in the oil of *E. kingesmillii* and the lowest amount (59.6%) was found in the oil of *E. salubris*. The results showed that all oils were effective against two bacteria. The diameters of inhibitory zones on *Micrococcus luteus* and *Escheichia coli* were 10 to 49 mm and 10 to 22 mm respectively.

Key words: *Eucalyptus*, essential oil, 1,8-cineole, antimicrobial effects, *Micrococcus luteus*, *Escherichia coli*.